VOS AMOL VEYNIKER

Isaac Leib Peretz

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

י. ל. פרץ פאַר דער שול

וואָס אמאָל ווייניקער

רעדאַקטירט פאַר דער יוגנט פון
א קאָמיסיע לערער ביים צענטראַלן-
בילדונגס-קאָמיטעט אין ווילנע

ווילנע 1922
ווילנער פאַרלאַג פון ב. א. קלעצקין

I. L. Perec dla Szkoły. „Co dalej—mniej."

Drukarnia „Wydawnictwo Wileńskie" B. Kleckina,
M.-Stefańska 23.

וואָס אַמאָל ווייניקער.

זאָגט יוחנן המלמד: אז די משכּילים האָבן נישט געלאַכט און אַנשי שלומנו האָט נישט פאַרדראָסן פאַר מיין ערשטער מעשה, איז אַ סימן, אַז איך בין גערעכט; אַז עס איז אַזוי ווי איך זאָג: אַז די גאַנצע נפקא מינא צווישן אַ משכּיל און אַ חסיד איז היינטיקע צייטן נישט מער ווי אינם נאָמען. איי וואָס, חברה שלאָגט זיך, מאַכט קולי קולות, איז עס אויך נישט מער ווי צו־ליב דעם נאָמען...

און אויב אַזוי, וואָס שווייג איך?

די בין, וואָס נאָגט זאַפט פון גראָזן און בלומען, גיט האָ־ניק; און איך, וואָס האָב מיך אין לעבן אַ סך אָנגעזען — בין מחוייב צו דערציילן.

און איך וויל אייך דערציילן, וואָס איך האָב מיך דערמאָנט, בשעתן קנעלן...

געקומען דערצו בין איך דורך מיין תלמיד איציקל, וואָס האָט ליב צו האָבן מיט מיר וויכּוחים! אַז איך פאַרשווייג אים,

מחמת בטול תורה, מיינט איציקל, אז איך בין אים מודה! זאָל אים השם יתברך העלפן...

און דער בחור איציקל האַלט שטאַרק פון היינטיקע צייטן...

— אַ שפּאַס,—זאָגט ער,—אַ וועלט! סאַמע מאַשינען (דער פּאָטער זיינער האָט אַ פאַבריק), אַלץ גייט אויף פּאַרע און עלעקטרי; דאָס זיינען—זאָגט ער,—אונזערע משרתים: זיי מאָלן אונז מעל, באַקן ברויט, מאַכן זייף, פירן איבער פון איין עק וועלט צו דער צווייטער, ריין קפיצת הדרך!...

און ער איז בטוח, אַז די בעלי המצאות וועלן נאָך כאַפּן אַמאָל די ווינטן און וועלן זיי איינשפּאַנען צום וואַרשטאַט; מען וועט נאָך צוזאַמענגעמען די שטראַלן פון דער זון, און הייסן זיי, למשל, שטיוול פוצן! און דער עיקר—מען וועט נאָך אַמאָל אויף באַלאָנען פליען אין דער לופט, ווי מלאכי השרת, להבדיל...

מילא, בנוגע צו דער מלאכה, צו די מאַשינען, איז נאָך צו דערליידן... איין דור ירשנט המצאות פון צווייטן — ווערט, וואָס אַמאָל, מער המצאות: דאָס קינד אויפן פּאָטערס אַקסל איז העכער פון פּאָטער...

מיין תלמיד איציקל זאָגט אָבער, אַז בכלל דער מענטש ווערט וואָס אַמאָל קליגער, פיינער, הן אין דעות, הן אין מדות טובות...

וואָס אַ יאָר,—זאָגט ער, — וואַקסט מען מיט אַ קאָפּ אין דער הויך.

אפשר קומט עס דערפון, וואָס מיין תלמיד, איציקל, איז בטבע אַ בעל מזג טוב, און, אגב — איז ער טאַקע צופרידן פון דער וועלט!

דער שלום—זאָגט ער — פאַרשפּרייט זיך אין אַלע לענדער, מדת הרחמים וואַקסט פון טאָג צו טאָג (מען גיט גוזמות צדקה; דער טאַטע זיינער, דער גביר, גיט אויך אַ סך!), און באַלד, באַלד,—זאָגט ער, — וועט מקויים ווערן ישעיה הנביאס ווערטער, וגר זאב עם כבש,—עס וועט וואוינען אַ וואָלף צוזאַמען מיט אַ שעפּעלע, און ווי ווייטער שטייט...

און אָט אין דעם בין איך מסופק!...

איך דערמאָן מיך אָן שלמה המלכס שאלה: ווער ווייסט, צי שטייגט דער גייסט פון מענטש אַרויף?... וואָרן ווייסן ווייס איך, אַז עס איז פאַראַן אומריין וואַסער, וואָס פליסט אין זאַמד, און, פליסנדיק, ווערט עס וואָס אַמאָל ריינער, ווייל עס לאָזט אי־בער דאָס אומריינקייט אין זאַמד; צום סוף קען מען אפשר דאָס גאָר טרינקען! עס איז אָבער אויך פאַראַן קוואַל־וואַסער, וואָס פליסט פון אַ פעלז, גאָר פון אַ ריין, גאָר פון אַ הויך אָרט, נאָר עס פליסט איבער אַ מושב, און וואָס ווייטער עס גייט, שמוציקער ווערט עס; סם ווערט עס?

צו וועלכן וואַסער זיינען מיר גליין?

איך זיץ און טראַכט, און עס שטעלן זיך מיר פאַר די אויגן: ר׳ זישעלע, זכר צדיק לברכה—דער באַוואוסטער גאון עולם, וואָס איז געזעסן אַ יאָר צוואַנציק על כסא הרבנות אין זאַמושץ, און דער זון ווינער, ר׳ יחיאל, עליו השלום, אַ ייד אַ גביר, וואָס מען האָט מיט׳ן געטאָן אַ שידוך מיט אַ לובלינער גביר, און ער איז דאָרט געזעסן על התורה ועל העבודה, און וואָס זיינע צדקות ומעשים טובים האָבן געשמט אויף דער וועלט!

און אַ דריטער, אויך נישט מיט דער האַנט אָנצוטאַפּן, ר׳ יחיאל, עליו השלומס, אַ זון, דעם גאונס ר׳ זישעלעס אַן איי־ניקל, להבדיל בין החיים והמתים, הגביר הנכבד ר׳ יוסף, איציקלס, מיין תלמידס, פאָטער, וואָס וואוינט דאָ אין וואַרשע, האָט אַ גרויסע פאַבריק און איז אַן איש מכובד אין דער גאַנצער שטאָט.

. . . .

לאָמיר צוריקגיין צו ר׳ זישעלען.

עס איז ידוע לכל, אַז ר׳ זישעלע איז געווען איינער פון די גדולי הדור!...

יינגלווייז, האָט ער געלערנט ביים ליסער רב,—גאָר אַ פאַר־ציטישער גאון! דער ליסער רב האָט פון אים געהאַלטן עולם ומלואו; ער דערמאָנט׳ן אין אַ תשובה, וואו ער שרייבט מיט דעם לשון: „און מיין תלמיד מובהק, כמ״ר זישע, האָט פאַר מיר גע־לערנט די סוגיא. און האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אינם טיפן וואַסער,

און האָט אַרויפגעבראַכט אַ טייערע פּערל. און בטוח בין איך, אַז ער וועט זיין אַ גדול בישראל״.

און אַזוי איז טאַקע געווען!

ר׳ זישעלע איז געווען, ווי מען זאָגט, אַ גייענדיקע שאַנק מיט ספרים, — אַ גריילאַכער זכרון, אַ קלאָרער שכל, — אַ גאון מיט אַלע מעלות.

און פאַרוואָס דען האָט מען אים גערופן: ר׳ זישעלע, פאַר־וואָס גישט ר׳ זישע?

ערשטנס — פאַר גרויס ליבשאַפט:

ער איז אַ גרויסער עניו געווען, אַ גרויסער מרוצה לבריות... אַ לייב אין תורה ועבודה, אין קהל־זאַכן; נישט געקוקט אויף באַלע־באַטים תקיפים, אויף גבירים גרויסע... און געשטעלט אויף זיך; ביי אַ הפסד מרובה, האָט ער אַפילו אויף אַ קדמון אַ מחמיר נישט געקוקט. קוים איז געגאַנגען אין יידיש געלט, פלעגט ער זאָגן: דער קדמון איז געווען רב אין זיין צייט און אין זיין שטאָט, און איך בין מרא דאתרא אין מיין צייט און אין מיין שטאָט.

און דער אייגענער ר׳ זישעלע האָט געפּיבט זיין רבנות — די קהילה מיט דייטשן, באַלעבאַטים, אַלערליי כיתות חסידים און בעלי־מלאכות, טאַקע ווי אַ גוטער פּאַסטוך פירט די שאָף...

פאַר דעם האָבן אַלע מורא געהאַט, קיין הויך וואָרט נישט בערעדט!

ער האָט נאָר געדאַרפט זאָגן: מיין אַזוי און אַזוי...

און עס איז געגוג געווען!

וואָרן, אַז נישט, — „וועט ר׳ זישעלען פאַרדריסן!״ און ר׳ זישעלען זאָל נישט פאַרדריסן, וועט דער, וואָס האַלט די פּאַכט, נישט הויבן דעם מקח פון פלייש.

ר׳ זישעלען זאָל נישט פאַרדריסן, וועט דער וואָכערניק נישט פאַרקויפן דעם אביונס משכון...

ר׳ זישעלען זאָל נישט פאַרדריסן, וועט די חברה־קדישא נישט באַליידיקן די נושאים, און די חברה נושאים וועלן זיך נישט שטעלן קעגן די גבאים פון חברה־קדישא... עס וועלן זיך אפילו די חסידים קיין באַזונדערן שוחט נישט אויפנעמען!

און, ווען אַלע ציטערן פאַר ר׳ זישען, וואָס איז שטיל ווי אַ טויב, ציטערט ער נישט מער, נאָר פאַר חמץ בפסח!

אַ גאַנץ יאָר איז כוחא דהיתרא עדיף... כשר און כשר; ביי הפסד מרובה—אַוודאי כשר!

און פסח — אַלץ טרפה! טרפה און טרפה; אסור באכילה, אסור בהנאה, מען צעבּרעכט די כלים—סכנת-נפשות!

און פאַרוואָס שרעקט ער זיך? פאַר דער „משהו״ שרעקט ער זיך! אַ קלייניקייט, זאָגט ער: אַ משהו! און וואָס קומט! כרת! דער עונש איז: „ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל!״

און ער זאָגט: בעסער אַלע מדורות פון גיהנם, — דאָס נעם איך אויף מיר, פאַר אַ יידישן גראָשן,—אַלס כרת, אַרויס פון כלל ישראל!

אַ טיפער ענין!

דאָס איז ערשטנס...

און צווייטנס (רופט מען אים ר׳ זישעלע), ווייל ער איז בעווזן גאָר קליין געוויקסיק.

די גרויסע נשמה האָט געשטעקט אין אַ גוף, וואָס האָט גע־קאָנט שפּאַצירן אונטערן טיש!

אַז ר׳ זישעלע זיצט אויבן אָן אויף אַן אַסיפה פון די באַלע־באַטים, זעט מען אים נישט אַרויס; כאָטש אַ ספּאָדיק האָט ער געטראָגן אַ הויכן...

אַז אַ באַלעבאָס פאַרשפּעטיקט זיך, פרעגט ער: שוין דאָ אונזער ר׳ זישעלע? אומקוקן זיך העלפט נישט.

פאַר דאָס אָבער, אַז ער זעט, אַז עס איז שטיל, אַז דער עולם האַלט די קעפּ אָן אַ זייט און הערט זיך איין — ווייסט ער שוין, אַז ר׳ זישעלע איז דאָ.

שמייכלט ער, דער באַלעבאָס, און טראַכט: „עס שיטן זיך שוין פערל פון ר׳ זישעלעס מויל... דער עולם שווייגט און שלינגט זיינע ווערטער... לעבן זאָל ער, ר׳ זישעלע!״

דער עיקר האָט ר׳ זישעלע זיך צוגעלאָזט צו קינדער! ער האָט זייער ליב געהאַט קינדער.

דער יונגער עולם אין בית-המדרש האָט עס געוואוסט, און

קוים האָט זיך ר' זישעלע געוויזן אין בית-המדרש אַריין, פאַר יום-כיפור-קטן, צי פאַר אַן אסיפה, פלעגט אים חברה אַרומריגלען פון אַלע זייטן, מיט אָפענע גמרות, מיט אַלערליי שאלות, פון דער סוגיא, פון יענער סוגיא, פון אַ רמב"ם. און ער פלעגט שמייכלען, יעדן ענטפערן מיט אַ שמייכעלע אויף די ליפּן, מיט שמחה און ליבשאַפט אין די קינדישע אויגן, וואָס ער האָט געהאַט עד יום פטירתו, און זיין זיס קולכל, וואָס האָט געקלונגען ווי אַ זילבערן גלעקל!

נאָר אַרויסגעזען פון צווישן דעם קליינעם עולם האָט מען אים נישט!

איינמאָל האָט זיך געטראָפן אַ מעשה, שעבערשין—דריי מייל פון זאַמושץ—האָט זיך אַראָפּגעברענגט אַ נייעם רב, פון ערגעץ פון דער פרעמד; ער האָט ר' זישעלען פון פנים נישט געקענט. און באַלד נאָכן ערשטן שבת, נאָך דער ערשטער דרשה, איז ער געקומען קיין זאַמושץ צו ר' זישעלען...

טרעפט ער אים נישט אינדערהיים, גייט ער דערווייל אין בית-המדרש אַריין; וואו-דען זאָל גיין אַ שעבערשינער רב?

זעט ער אַ רעדל ייִנגלאַך, און איינער אין דער מיט קלינגט מיטן קול איבערן גאַנצן בית-המדרש און ענטפערט אַלע תוך-כדי-דבור, כלאחר-יד.

גייט ער צו; ווערט ער נבהל ומשתומם, און פרעגט: וואָס איז עס דעם ייִנגל געשען, וואָס ער איז גראָ געוואָרן ווי אַ טויב?...

מוסף ראש-השנה פלעגט ר' זישעלע דאַווענען פאַרן עמוד אין שול. אין שול פאַרן עמוד איז דאָך טיפער, „ממעמקים קראתיך ה'", זעט מען דאָך ר' זישעלען אַוודאי און אַוודאי נישט אַרויס... דער עולם וויל דאָך אָבער זען, ווי זיין קליין זיס קעפּל הוידעט זיך, און דער שווערט זיך גאָך, אַז אין די תנועות פון זיין קעפּל צוזאַמען מיט זיינע זיסע ניגונימלאַך, פאַרטייטשן זיי אַלע תפילות... שטייען זיי טאַקע גאַנץ מוסף אויף די נעגל; אַנדערע שפּרינגען אַרויף אויף די בענק.

און אַ שונא-בצע איז ער געווען גאָר אַן אויסטערלי

כמעט יעדעס יאָר קומען שלוחים פון די גרעסטע שטעט און בעטן זיך ר׳ זישעלע זאָל אָננעמען דאָרט דאָס רבנות!

מען וויל ר׳ זישעלען אָפּגילטן.

ער וויל נישט הערן און געדענקען...

און ער מאַכט זיך אַן הלצהלע: איך האָב עמיצן, — זאָגט ער — חס-ושלום, געהרגעט, איך זאָל דאַרפן זיין נע-ונד?!

בעט זיך ביי אים די שטאָט: רבי זישעלע קרוין, רבי לעבן, לאָזט אייך כאָטש מוסיף זיין אויף די שכירות...

בייזערט ער זיך: וואָס ווילט איר מאַכן פון מיר אַ פרעסער אויף דער עלטער? זאָט בין איך אַזוי אויך!

און וויפיל נעמט ר׳ זישעלע שכירות? פופציק פוילישע גילדן אַ וואָך!

און קיין רח״ש נעמט ער נישט.

ר׳ זישעלע זאָגט, אַז ער איז אַ רב, נישט קיין מקבל! פסק-געלט גיט ער אַוועק די דיינים.

זיין תורה, — זאָגט ער, — פאַרקויפט ער נישט; אַפילו זיין שכל הישר ביי אַ פשר האָט ער אויך נישט צו פאַרקויפן...

יום-טוב-געלט — פאַרשענקט ער די שמשים.

דאָ זוכט ער שוין קיין תירוץ נישט; גלאַט — אָרימע יידן!

שלח-מנות ווייטער טוישט ער... וואָס ער באַקומט פון רייכע, שיקט ער אָפּ אביונים; פון די אביונים, וואָס ער באַקומט, שיקט ער אָפּ די רייכע. און ער עסט, וואָס די רביצין באַקט...

„אדם רוצה בקב שלו!"

נאָר דאָס אַלץ האָב איך אייך דערציילט אגב אורחא... אַז מען דערמאָנט ר׳ זישעלען, מוז מען כאָטש אַ ביסל דערציילן!

דער עיקר איז דער מנהג, וואָס ר׳ זישעלע האָט געהאַט.

עס פלעגט זיך אים טרעפן אַרויסצוגיין דער לעצטער פון שטוב און צו פאַרשליסן די טיר. זעענדיק, אַז די טיר איז אַלט, דער שלאָס נישט יינגער, און זיי מיט אַ ליאַזיע קלאַפּ צעבערעכט מעןביידע, טראַכט ער, אַז עס איז אים לייכט צו באַגנבענען, און —

— רוב גנבי ישראל ניגהו! — זיפצט ער.

און ר׳ זישעלע וויל נישט, אַ ייד זאָל, חס־ושלום, נכשל ווערן דורך דעם, וואָס ער פאַרגעסט צו פאַרריכטן די טיר...

וואָס טוט ר׳ זישעלע?

זאָגט ער:

— רבונו של עולם, זיי דו מיין עדות, אַז איך בין מפקיר, אַז איך צי אויס פון מיין רשות מיין גאַנץ האָב און גאָב, הן מטלטלין פון שטוב, הן באַרעס געלט, וואָס איך ווייס, און וואָס איך ווייס נישט.

און אַז ער איז צוריק אַהיים געקומען, האָט ער צוריק זוכה געווען מן ההפקר!

איך האָב מאריך געווען ביי ר׳ זישעלע, זכרונו לברכה, וועל איך שוין ביי זיין זון מיטן אייניקל מקצר זיין...

ווי אויבן איז געשטאַנען, האָט ר׳ זישעלע געטאָן מיט ר׳ יחיאלן אַ שידוך פון לובלין. אַ צייט לאַנג האָט ר׳ יחיאל געגעסן קעסט, דערנאָך איז ער געוואָרן אַ באַלעבאָס פאַר זיך. אַן עושר במזומן איז ער געווען, כל ימיו האָט ער זיך מפרנס געווען פון פראָצענט, און איז זיך געזעסן על התורה ועל העבודה, און האָט עוסק געווען אין מצוות ומעשים־טובים.

קיין וואָכערניק, פאַרשטייט זיך, איז ער נישט געווען...

און איין מדה האָט ער געירשנט פון טאַטער ר׳ זישעלע— נישט מבייש זיין קיין שום בן־אדם! און—עניוות!

ר׳ יחיאל מישט זיך שטאַרק אין קהל־זאַכן, נאָר קיין התמנות נעמט ער בשום אופן נישט אָן; ער איז קיין דאָזאָרצע, קיין גבאי נישט, גאָרנישט!

צדקה הייסט ביי אים נאָר מתן בסתר...

ער גייט ווינטער גאַנץ פרי אין גאַס אַריין; זעט ער פויע־רים פירן האָלץ (פון שטיינקוילן האָט מען נאָך דעמאָלט נישט געוואוסט),—קויפט ער אַ פורל האָלץ, — צוויי־דריי פורלאָך האָלץ, און זאָגט דעם פויער, וואו ער זאָל אָפפירן... ער ווייסט שוין וואו אַ געפרוירענער קבצן וואוינט! ער פלעגט פאַר יעדן יום־טוב אָפּ־

שיקן נדבות מיט דער פּאָסט — אַ ספרא-רבה איז ער געווען, — באַר די אַדרעסן פלעגט ער שרייבן מיט דער לינקער האַנט, מען זאָל זיין כתב-יד נישט דערקענען, ווייל ער פלעגט אַמאָל שרייבן צו גרויסע שררות וועגן יידישע זאַכן...

דערפון האָט זיך געמאַכט אַ כאמר, אַז די נדבות דורך דער פּאָסט שיקט אַ באַהאַלטענער בעל-תשובה, וואָס האָט אַוודאי עמיצן באַגזלט און קאָן די גזלה נישט אָפּגעבן... ערשט נאָך ר׳ יחיאלס פּטירה, איז בכן געוואַר געוואָרן, ווער דער „גזלן״ איז געווען...

און איינער אין חברה-פּוסקעס אַריין, פלעגט ער מיד-ליד קיין נדבה נישט צו געבן... אַלץ געבאָרגט,—כשרע הלוואה הייסט עס: „איצט גאָט וועט העלפן, וועסטו אָפּגעבן, מיטאַמאָל, ביסלאַכווייז, גיב אָדער פאַר מיר אַן אַנדערן נויטבאַדערפטיקן״...

אין איינמאָל האָט זיך פּאַסירט אַזאַ מעשה: ר׳ יחיאל קומט אהיים פון גאַס און טרעפט עמיצן ביי זיך אין שטוב. יענער האָט דערזען און איז געבליבן ווייס ווי אַקאַלך.

ר׳ יחיאל קוקט, פון אונטערן יידס פּאָלע שטאַרט עפּעס בילט ארויס.

אין יידס פּנים האָט ר׳ יחיאל דערקענט, אַז ער האָט פאַר זיך קיין פּשוטן גנב נישט... ער שטויסט זיך באַלד, אַז עס איז אַן עני הגון, אַז ער איז געקומען עפּעס בעטן, און, אַז ער האָט קיינעם נישט געטראָפן, איז ער נישט עומד געווען בנסיון, האָט׳ן דער יצר-הרע גובר געווען...

גייט ר׳ יחיאל צו אים צו גאַנץ פריינדלאַך און זאָגט מיט אַ שמייכעלע:

— איר האָט אַוודאי געוואָלט לייען אויף אַ משכון? ווייזט נאָר דעם משכון...

דעם אָרימאַן קלאַפּט אַ צאָן אָן אַ צאָן.

— וואָס איז די חרפה? פרעגט ר׳ יחיאל געלאַסן: דאָס מזל דרייט זיך ווי אַ רעדל, געלט איז קיילאַכדיק! היינט באָרגט איר ביי מיר, מאָרגן איך ביין אייך...

און אַזוי ריידנדיק, נעמט ער אים אָפּער פון אונטער דער פּאָלע זיין אייגענע פּאָר זילבערנע לייכטער!

און ר׳ יחיאל שטעלט זיי געלאָזן אַנידער פאַר זיך אויפן טיש, גלייך ער זעט זיי באמת דאָס ערשטע מאָל, און וויל אָפּ־שאַצן וויפל ער מעג אויף זיי באָרגן.

דער ייד, נעבאַך, וויל דערווייל אַנטלויפן, זיינען אים אָבער די פיס ווי צוגעשמידט.

— הכלל, ר׳ קרוב, — פרעגט ר׳ יחיאל, וויפל ווילט איר באָרגן?

און דער קאָן, נעבאַך, נישט די צונג איבערדרייען.

— איר זענט, ר׳ קרוב, אַ גרויסער בושי גים... נו, וואָס קען מען מאַכן? „את פתח לו" שטייט, ווען איך פאַר אייך ריידן:

עס גייט צו פסח, — הערט, צי איך בין מיך נישט טועה — איך בין שטאַרק מסופק, צי איר האָט אויף מצות... נו, שאָקלט מיטן קאָפּ: יאָ צי ניין!

יענער, נעבאַך, שאָקלט אויף ניין.

— וואָס דען! מען דאַרף דערצו קיין נביא נישט זיין! דאָס פנים אייערס מסרט! נאָר — איר האָט אפשר נאָך אַ טאָכטער צו פאַרקנסן? יאָ?

נו, שאָקלט מיטן קאָפּ — יאָ צי ניין?

דעם אָרימען ייד האָבן זיך שוין אָבער געעפנט די קוואַלן פון די אויגן, ער האָט זיך שטאַרק צעוויינט.

— נאַרישער מענטש! — מאַכט ר׳ יחיאל, — וואָס וויינט איר? איך האָב דאָך אייך געזאָגט, גלגל החוזר!

דער ייד קאָן זיך אָבער נישט איינהאַלטן; ווערט ר׳ יחיאל, מכלומרשט, ברוגז, האָט ער פאַראיבל.

— על־פי דין — זאָגט ער — בין איך אייך, ר׳ קרוב, מחוייב צו העלפן; „עזוב תעזוב" שטייט, פאַרפאַלן! אָבער וואו שטייט עס, איך בעט אייך, אַז איך בין מחוייב אויסצוהערן אייער געוויין, הא?

דער ייד האַלט זיך איין מיט די לעצטע כוחות, — און ר׳ יחיאל זאָגט ווייטער:

— ווייסט איר וואָס, ר׳ קרוב, איך וועל אייך געבן לויט דעם משכון...

אין מיינע אויגן איז דאָס משכון, עובר לסוחר — אויף פחות—ווערט ק״ן קערבלאַך... וועל איך אייך באָרגן פינף־און־זיבעציק,—אַכציק | צען רובל אויף יום־טוב, זעכציק אויף נדן פאַר דער טאָכטער, און נאָך צען — אַ התחלה אויף חתונה־קליידער, חתונה־הוצאות; די רעשט וועט גאָט העלפן.

און אַז גאָט וועט העלפן, — גיט ער צו, ווי זיין מנהג איז געוועזן,—וועט איר באַצאָלן... איך בין בטוח, איר וועט באַצאָלן!

צינד גייען מיר איבער צו ר׳ זישעס איינִיקל.

איינמאָל, אַ יומא דפגרא איז עס געוועזן, האָט מיך איציקל מיין תלמיד שטאַרק געבעטן, איך זאָל מיט׳ן גיין באַקוקן דעם פאָטערס פאַבריק. ער וויל מיר ווייזן די טייערע און קונציקע מאַשינען...

איך האָב אים נישט געקענט אָפּזאָגן; אַ יומא דפגרא איז, גיי איך.

אין פאַבריק אַריין גייען מיר דורך אַ שמאָל פעדערהייזל, וואו צוויי מענטשן קענען נישט צוזאַמען דורכגיין, נאָר איינער נאָכן אַנדערן; פון דאָרט זיינען מיר געקומען אויף אַ גאַנץ גרויסן הויף אַרויס, פון הויף ערשט אין פאַבריק אַריין. אין פאַבריק איז נאָך מער רחבות ווי אויפן הויף.

און די פאַבריק איז פול מיט וואַרשטאַטן, און ביי יעדן וואַרשטאַט שטייט אַ פועל. דער וואַרשטאַט וואַרפט זיך, און דער פועל וואַרפט זיך מיטן וואַרשטאַט, און דער פועל מיטן וואַרשטאַט זעען אויס ווי איין גוף, ווי איין חולה־נופל, וואָס וואַרפט זיך, שאָקלט זיך און זעצט...

און וואָס איז די נשמה פון דעם גוף? די פאַרע! זי רודערט עס מיט אַלעמ דורך לעדערנע רימען, מיט וועלכע יעדער וואַרשטאַט איז אַרומגענומען...

אויסער דער פאַרע האָט דאָ קיין גוף קיין אַנדערע נשמה

נישט, נישט דער וואַרשטאַט, נישט דער פּועל, וואָס טוט נאָך דעם וואַרשטאַט; זיי האָבן קיין נשמה נישט, קיין רצון נישט, קיין ידיעה נישט...

אַזוי דאַכט זיך מיר!

און מיין תלמיד וויל מיר אַלץ פּאַרטייטשן, געבן צו פאַרשטיין, וואָס דאָ טוט זיך, וואָס מען אַרבעט, ווי אַזוי מען אַרבעט; נאָר, — איך הער נישט, איך שרעק מיך פאַר די קלאַפּנדיקע גולמות...

די אויערן ווערן מיר טויב פון גערויש און קלאַפּעריי...

אַ ים קולות, אַ מבול קלעפּ און שלעג... און עס קראַצט, און רייבט, און קריצט מיט די ציין...

און אַ וואונדערלאַכע מחשבה פליט דורכן מוח:

און ווען עס קומען אַהער, אין דעם גיהנם אריין, די גרעסטע נביאים... ישעיה, ירמיה... און ווען משה רבינו אַליין, —ווען זיי עפענען די מיילער, און—זיי וו̇ילן ריידן — צי וואָלטן זיי איבערגעשריען דאָס גיהנם? צי וואָלט זיי עמיצער פון די געפייניקטע נשמות געהערט?

ניין, זיכער נישט! טראַכט איך און לויף אַרויס, באַגאָסן מיט קאַלטן שווייס פאַר שרעק!

און מיר גייען ווייטער דורכן שמאָלן פעדערצימער, און איך מיט יצחקן קאָנען צוזאַמען נישט דורכגיין...

— נאָך וואָס איז דאָ אַזוי ענג? פרעג איך.

— דאָ רעווידירט מען די אַרבעטער,—ענטפערט יצחקל — איינעם נאָכן צווייטן רעוויזירט מען...

— נאָך וואָס?

— מען גנבעט פון פאַבריק... פּלים... סחורה...

— גנבים זיינען זיי, גנבים?

— נישט אַלע, חס-ושלום! נאָר אויף טייל פאַלט אַ חשד!...

— און אז אויף אַ טייל פאַלט אַ חשד, רעווידירט מען אַלע?

— דער טאַטע זאָגט, אז מען קאָן נישט מבייש זיין, רע־
פּידירט מען אפילו די מייסטער אליין...

אויך „שלא לבייש", נאָר אויף אַ גאַנץ אַנדערן נוסח!

ווילנער פאַרלאַג פון ב. א. קלעצקין

י. ל. פרץ פאַר דער שול.

1. פון מיינע זכרונות
2. קינדער
3. דער משולה
4. באָנציע שווייג
5. צווישן צוויי בערג,—אויב נישט נאָך העכער
6. דער מלאך,—דער אייביקער פרידן אין ערגיץ־לאַנד
7. מאָניש
8. אַ גלגול פון אַ ניגון
9. דער משוגענער בטלן
10. הכנסת־כלה,—מקובלים
11. וואָס אַמאָל וויניקער

י. ל. פרץ פאַר יוגנט.

אַ כרעסטאָמאַטיע פון י. ל. פרצס ווערק

צוזאמענגעשטעלט פון צ. ב. ק. אין ווילנע.

לערן־ביכער.

1. פ. היילפּערין.—דאָס וואָרט. לערנבוך פאַר אָנפאַנגער
2. וויפּער.—די אוראַלטע אייראָפּע און דער מזרח

וויסנשאַפטלאַכע ביכער.

פאַראַדיי.—די געשיכטע פון א ליכט

בעלעטריסטיק.

רחל ברכות—א זאמלונג דערציילונגען

מאַקמאַנוס.—אירלאַנדישע פאָלקס מעשהלאך

פאַרשיידענע אויסגאַבן.

1. קאָראָלענקאָ.—אָן א לשון
2. ״ ביינאַכט
3. כאַוקין.—ווי אזוי מענטשן האָבן זיך אויסגעלערנט בויען וואוינונגען
4. טש. דיקענס.—דאָמבי און זון
5. ערנעסט—סאָמפּסאָן סעטאָן.—דער שווארצער מוסטאַנג
6. ״ ״ ״ פינקעלאַך
7. ב. לוואָוואַ.—4 מעשהלאַך פאַר קינדער